

ХОМА

Ірина Борисівна
irkhoma2010@ukr.netд.е.н., професор кафедри,
Національний університет
"Львівська політехніка"

УДК 368:336-049.5(477)

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СТРАХОВОГО
РИНКУ УКРАЇНИFINANCIAL SECURITY OF THE
UKRAINIAN INSURANCE MARKET

АБРАМЧУК

Надія Анатоліївна
nadiyaabramchuk@gmail.comмагістр, Національний
університет "Львівська
політехніка"

У статті розкрита сутність та місце фінансової безпеки страхового ринку в економіці держави. Розглянуто актуальні проблеми функціонування страхових компаній та висвітлені загальні тенденції розвитку ринку страхування України. Встановлено основні показники, які характеризують стан страхового ринку України, проаналізовано окремі з них. Описано внутрішні та зовнішні чинники впливу на фінансову безпеку страхового ринку та визначено перспективні напрямки її підвищення.

* * *

В статье раскрыта сущность и место финансовой безопасности страхового рынка в экономике государства. Рассмотрены актуальные проблемы функционирования страховых компаний и освещены общие тенденции развития рынка страхования Украины. Установлены основные показатели, характеризующие состояние страхового рынка Украины, проанализированы некоторые из них. Описаны внутренние и внешние факторы влияния на финансовую безопасность страхового рынка и определены перспективные направления её повышения.

* * *

Introduction. The effective functioning of the insurance market and a high level of its financial security is a guarantee of growth of the national economy. Today, the problems of functioning of the insurance market of Ukraine are obvious. To eliminate them, it is necessary to investigate the factors of influence and ways to increase the financial safety of the insurance market.

Purpose. The purpose of scientific research is to analyze the current state of the insurance market of Ukraine, to substantiate the theoretical essence of the financial safety of the insurance market and describe ways to increase it.

Results. The article reveals the essence and place of financial security of the insurance market in the state economy. The actual problems of insurance companies' functioning are considered and the common trends of the Ukrainian insurance market development are highlighted. The main indicators characterizing the state of the insurance market in Ukraine are determined, some of them are analyzed. The importance of the insurance policy of the insurance company, the size of its equity, the importance of using the investment potential of the insurance company, and the placement of insurance reserves are analyzed. The internal and external factors of influence on financial safety of the insurance market are described and perspective directions of its increase are determined.

Conclusion. By the results of scientific research the conclusions of theoretical and practical content are done. Firstly, the financial security of insurance company depends on its financial stability, solvency, capital adequacy, tariff and investment policy, and other factors. Secondly, the analysis of the state of the insurance market of Ukraine showed that it is far behind the advanced countries of the world and is exposed to many risks. Thirdly, it is necessary to develop and realize the strategy of development of Ukrainian insurance market.

Ключові слова: страховий ринок, фінансова безпека, чинники впливу, капіталізація, страхові резерви, інвестиційний потенціал

Ключевые слова: страховой рынок, финансовая безопасность, факторы влияния, капитализация, страховые резервы, инвестиционный потенциал

Keywords: insurance market, financial security, factors of influence, capitalization, insurance reserves, investment potential

ВСТУП

Ефективне функціонування страхового ринку є важливою складовою загального розвитку країни. Страховий ринок, акумулюючи тимчасово вільні кошти юридичних і фізичних осіб, має можливість формувати значні інвестиційні ресурси, що спрямовуються для фінансування реального сектору економіки та захисту інтересів суб'єктів господарювання.

У сучасних умовах політичної та економічної нестабільності, глобалізації ринків та появи потужних іноземних страхових компаній страховий ринок України піддається багатьом ризикам. Тому значної актуальності набуває дослідження питання фінансової безпеки страхового ринку та шляхів забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних страхових компаній.

Питання фінансової безпеки страхового ринку досліджувалось у працях багатьох вітчизняних науковців. В.М. Андрієнко [1] та В.М. Фурман [2] досліджували у своїх працях сутність фінансової безпеки загалом і фінансової безпеки страхового ринку зокрема. Ю.М. Клапків, Г.С. Бовсуновська, Т.О. Письменна, О.В. Борисюк [3-6] працювали над характеристикою внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на розвиток страхового ринку і рівень його фінансової безпеки. Л.О. Заволока [7] у своїй праці досліджувала необхідність впровадження європейських стандартів функціонування страхового ринку. І.С. Бондар [8] запропонував системний підхід до дослідження страхового ринку та його фінансової безпеки.

Попри значний науковий доробок вказаних авторів, варто відзначити брак уваги до визначення найважливіших факторів впливу на підвищення фінансової безпеки страхового ринку України, його стійкості та конкурентоспроможності порівняно з лідерами страхового ринку.

МЕТА РОБОТИ полягає у розкритті сутності фінансової безпеки страхового ринку, розгляді сучасного стану страхового ринку України та описі можливості підвищення фінансової безпеки страхового ринку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною базою роботи є наукові праці, матеріали періодичних наукових видань, нормативно-правові акти з питань функціонування страхового ринку, офіційна звітність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України.

У процесі дослідження використовувалися методи логічного аналізу, узагальнення та порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

Стан страхового ринку є одним з індикаторів економічного розвитку країни. Ринок страхових послуг в Україні є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Попри це, частка страхових премій у ВВП країни є незначною порівняно з розвиненішими країнами. За 2017 р. частка валових страхових премій у відношенні до ВВП залиши-

лись на рівні 2016 р. та становила 1,5 % [9]. Співвідношення страхових премій до ВВП у країнах з ринковою економікою за останні роки складає 8-12 %. Бачимо, що український страховий ринок на даний час відстає в розвитку та відповідно не є конкурентоспроможним, піддається багатьом ризикам.

Страховий ринок частково охоплює ризики, що існують на фінансовому ринку в цілому, бо кожна зі сфер фінансового ринку є взаємопов'язаною та взаємозалежною. Загрози фінансовій безпеці страхового ринку – це можливість понесення збитків страховим ринком в цілому та його окремими суб'єктами [4].

Під фінансовою безпекою страхового ринку варто розуміти рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, що відображає максимальну узгодженість інтересів страховиків і страхувальників та забезпечує ефективне функціонування страхового ринку.

Фінансова безпека страхової компанії – це здатність страховика забезпечувати стабільність фінансово-економічного розвитку; забезпечувати постійну платоспроможність; нейтралізувати вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на фінансову стійкість страхової компанії; найбільш оптимально залучати та використовувати тимчасово вільні засоби суб'єктів господарювання; в найкоротші терміни адаптуватись до потреб ринку [8].

Характеристика фінансової безпеки страхового ринку вимагає дослідження та аналізу її основних індикаторів. Для оцінки рівня безпеки страхового ринку науковці пропонують звернути увагу на такі показники:

- частка страхових премій у ВВП країни (рекомендовано: 8-12 %);
- рівень страхових виплат (рекомендовано: не менше 30 %);
- частка страхових резервів в капіталі (рекомендовано: 60-80%) [6].

Для формування коректних висновків щодо стану фінансової безпеки страхового ринку України розглянемо основні показники діяльності страхового ринку за 2012-2017 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Показники оцінки стану фінансової безпеки страхового ринку України впродовж 2012-2017 рр.

[складено авторами на основі [9]]

Показник	Період					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Кількість страхових компаній, од.	414	407	382	361	310	294
З них «Life insurance», од.	62	62	57	49	39	33
Активи, млн. грн.	56225	66387	70261	60729	56076	57381
Обсяг сформованих страхових резервів, млн. грн.	12577,6	14435,7	15828	18376,3	20936,7	22864,4
Рівень валових страхових виплат, %	23,9	16,2	18,9	27,2	25,1	24,3
Частка страхових премій у ВВП, %	1,9	2,0	1,7	1,5	1,5	1,5

Отже, впродовж досліджуваного періоду частка страхових премій у ВВП країни є низькою та має тенденцію до зменшення, що свідчить про недостатній рівень розвитку страхового ринку в Україні. Рівень валових страхових виплат наближався до стану фінансової безпеки лише у 2015 р., в інших періодах до рекомендованого значення не вистачає від 5 % до 15 %. Щодо страхових резервів, то вони є основою фінансового потенціалу іноземних страховиків. За рахунок страхових резервів було профінансовано 85 %

нансової безпеки лише у 2015 р., в інших періодах до рекомендованого значення не вистачає від 5 % до 15 %. Щодо страхових резервів, то вони є основою фінансового потенціалу іноземних страховиків. За рахунок страхових резервів було профінансовано 85 %

активів страхових компаній у країнах ЄС у 2016 р. В Україні ж страхові резерви становлять до 30 % від загального капіталу страхових компаній.

Загальна кількість страхових компаній станом на кінець 2017 р. становила 294 од., у тому числі страхових компаній «Life» – 33 компанії. Кількість страхових компаній зменшується, це пов'язано з відкликанням ліцензій через незадовільні показники фінансової стійкості і платоспроможності страхових компаній.

Можна констатувати, що незважаючи на значну кількість компаній, фактично на страховому ринку основну частку валових страхових премій – 99,9 % акумулюють 200 страхових компаній "non-Life" (73,8 % всіх страхових компаній "non-Life") та 99,5% – 20 СК "Life" (51,3% всіх СК "Life") [9].

Впродовж 2012-17 рр. розмір активів страхових компаній досягнув максимального значення у 2014 р. (70,3 млрд. грн.) у зв'язку з частковим відновленням світових фінансових ринків після негативних наслідків світової фінансової кризи. Водночас, протягом наступних років фінансові ресурси страховиків скоротились. Така ситуація спричинена рядом факторів:

- девальвацією національної грошової одиниці;
- зниженням купівельної спроможності населення;
- впливом капіталів закордон;
- втратою загальних активів страхових компаній, що пов'язана з анексією АРК та веденням бойових дій на сході України.

Отже, фінансова безпека страхового ринку характеризується станом його розвитку та фінансовою і економічною ефективністю. Провівши аналіз сучасного стану страхового ринку України, можна стверджувати, що недотримання нормативних значень показників, що характеризують його фінансову безпеку є причиною неспроможності страхового ринку України акумулювати значні інвестиційні ресурси для розвитку економіки, для забезпечення соціального захисту населення та конкурентоспроможності самого страхового ринку.

Визначаючи фактори впливу на фінансову безпеку страхового ринку доцільно поділити їх на дві групи: зовнішні та внутрішні. Внутрішні загрози фінансовій безпеці спричинені неадекватною фінансово-економічною політикою, прорахунками керівних органів управління, недотриманням законодавчо встановлених вимог діяльності страхової компанії [4].

До найважливіших внутрішніх загроз фінансовій безпеці страхової компанії належить:

- недостатність власного капіталу, ліквідних активів та сформованих страхових резервів;
- прорахунки у тарифній політиці та незбалансованість страхового портфеля;
- висока частка перестраховування;
- невикористання інвестиційного потенціалу;
- недотримання умов платоспроможності та фінансової стійкості;
- неефективний фінансовий менеджмент страхових організацій;
- непрозорість страхового ринку;
- низький рівень довіри до страховика.

До складу власних коштів страховика належить статутний, додатковий і резервний капітал, а також

сформовані страхові резерви. В Україні розмір статутного капіталу законодавчо встановлений. Відмінністю від світового страхового ринку є те, що в Україні перерахунок розміру статутного капіталу на гривні проводиться лише на момент створення, а в країнах ЄС – щорічно. Наразі в багатьох вітчизняних компаніях розмір статутного капіталу, перерахований відповідно до офіційного курсу євро не відповідає мінімально встановленим вимогам. Страхова компанія повинна сформувавши достатній обсяг страхових резервів для здійснення виплат при настанні страхових випадків.

Ще одним фактором, що не сприяє підвищенню рівня фінансової безпеки страхування, є не реалізований інвестиційний потенціал страховика. Активи страховиків розміщуються переважно на поточних банківських рахунках і депозитах (близько 30% активів страховиків) та акціях (47% активів страховиків). Більшість страхових компаній провідних країн світу розміщують свої активи у такі напрямки: міжнародні та корпоративні цінні папери, акції, державні та муніципальні цінні папери. Така ситуація пояснюється тим, що в Україні переважає ризикове страхування, а відповідно «non-Life» компанії акумулюють менший обсяг фінансових ресурсів на коротші терміни та вкладають їх переважно в короткострокові, високоліквідні активи [4].

Прорахунки в тарифній політиці гальмують розвиток ринку. Наприклад, високі тарифні ставки в страхуванні життя є обтяжливими для більшості населення і відповідно таке страхування не користується попитом.

Зовнішні чинники теж мають значний вплив на рівень фінансової безпеки страхового ринку. До них можна віднести:

- глобалізацію ринку страхових послуг;
- високий рівень концентрації капіталу на світових ринках страхових послуг, відтік капіталу за кордон;
- відсутність економічної стабільності, сталого зростання виробництва;
- низький платоспроможний попит на страхові послуги;
- недосконалу державну політику у сфері страхування;
- зростання конкуренції у сфері страхування;
- неефективне функціонування спеціалізованих страхових саморегулюючих організацій;
- глобальне наростання нестійкості світової фінансової системи, виникнення загрозливих кризових тенденцій [6].

Попри те, що вплив на зовнішні фактори обмежений, для підтримки фінансової безпеки страхового ринку варто створити систему швидкого реагування та адаптації до потреб ринку. Наприклад, впровадження «Solvency II» та відповідність вимогам даного міжнародного документу сприятиме покращенню структури активів, вирівнюванню конкурентоспроможності та посиленню фінансової безпеки зокрема. Формування сприятливого середовища для збільшення попиту на страхові послуги та розвитку ринку повинно базуватись на відповідній державній політиці щодо галузі.

ВИСНОВКИ

Отже, фінансова безпека страхового ринку є невід'ємним елементом розвитку економіки країни. Виходячи з сучасного стану страхового ринку України, страховим компаніям необхідно приділити значну увагу організації власних фінансів та управління ними з метою забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності та підвищенні фінансової безпеки. Таким чином, незважаючи на значну кількість негативних факторів впливу на фінансову безпеку страхового ринку, він залишається перспективною галуззю економіки країни. Важливим є проведення заходів з підвищення рівня фінансової безпеки за рахунок використання системи показників з моніторингу результатів діяльності страховиків та проведення заходів для мінімізації впливу негативних факторів.

Перспективи подальших досліджень у даному науковому напрямі вбачаємо у конкретизації заходів з підвищення фінансової безпеки страхового ринку шляхом узагальнення зарубіжного досвіду.

Список використаних джерел

1. Андрієнко В.М., Кобко Р.В. Сутність та місце безпеки ринку страхових послуг в економічній безпеці держави. *Економіка та держава*. 2017. № 5. С. 24-28.
2. Фурман В.М., Зачосова Н.В. Особливості управління економічною безпекою сучасних страхових компаній як одного із видів фінансових установ. *Агросвіт*. 2015. № 15. С. 20-25.
3. Кляпків Ю.М. Визначники формування сприятливого середовища для сталого розвитку ринку страхових послуг. *Економічний простір*. 2017. № 119. С. 122-134.
4. Бовсунівська Г.С. Специфічні прояви загроз фінансовій безпеці страхового ринку. *Економічний простір*. 2015. № 93. С. 189-199.
5. Письменна Т.В. Теоретичне підґрунтя функціонування і вітчизняна практика розвитку страхового ринку. *Світ фінансів: науковий журнал ТНЕУ*. 2016. №3 (48). С. 113-123.
6. Борисюк О.В., Стащук О.В. Оцінка фінансової безпеки страхових компаній в сучасних умовах. *Інноваційні, фінансові та технічні аспекти діяльності підприємств: колективна монографія / за заг. ред. Л.М. Савчук, Марія Гіс. Дніпро*. 2017. С. 313-326.
7. Заволока Л.О., Задорожна В.В. Впровадження та гармонізація європейських стандартів в системі українського страхування. *Економіка, фінанси, право*. 2015. № 4. С. 35-38.
8. Бондар Є.І. Фінансова безпека страхового ринку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 27. С. 11-13.
9. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. *Консолідовані звітні дані*. URL: <https://nfp.gov.ua/content/konsolidovani-zvitni-dani.html>
10. Юхименко В.М. Ринок страхових послуг: світові тенденції та перспективи розвитку в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 3. С. 44-48.

References

1. Andriienko V.M., Kobko R.V. Essence and place of insurance services market security in the state economic security. *Economy and state*. 2017. № 5. pp. 24-28 (in Ukrainian).
2. Furman V.M., Zachosova N.V. Peculiarities of management of economic safety of modern insurance companies as one of the types of financial institutions. *Agrosvit*. 2015. № 15. pp. 20-25 (in Ukrainian).
3. Klapkiv Yu.M. Determinants of the enabling environment for the sustainable development of the insurance market. *Economic space*, 2017. № 119. pp. 122-134 (in Ukrainian).
4. Bovsunovska H.S. Specific displays of threats to financial security of the insurance market of Ukraine. *Economic space*. 2015. № 93. pp. 189-199 (in Ukrainian).
5. Pysmenna T.V. The theoretical basis of functioning and national practice of development of insurance market. *World of finances: scientific magazine TNEU*. 2016. № 3 (48). pp. 113-123 (in Ukrainian).
6. Borysiuk O.V., Stashchuk O.V. An estimation of financial safety of insurance companies in modern terms. *Innovative, financial and technical aspects of activity of enterprises: collective monograph*. Dnipro. 2017. pp. 313-326.
7. Zavaloka L.O., Zadorozhna V.V. Implement and harmonization European standards in the Ukrainian insurance. *Economy, finance, law*. 2015. № 4. pp. 35-38 (in Ukrainian).
8. Bondar Y.I. Financial security of insurance market. *Scientific announcer of the Kherson state university*, 2017. № 27. pp. 11-13 (in Ukrainian).
9. The official website of the National Commission, which performs state regulation of financial services markets Ukraine. URL: <https://nfp.gov.ua/content/konso lidovani-zvitni-dani.html>
10. Yukhymenko V.M. Insurance industry: world trends and prospects in Ukraine. *Investments: practice and experience*. 2016. № 3. pp. 44-48 (in Ukrainian).